

הערכות ללמידה והערכה בית ספרית במחשבת ישראל - לבגרות תשפ"א

מורים יקרים!

במסמך זה ברצוננו להציג את המטרות והיעדים הייחודיים להוראת מחשבת ישראל בעת הזאת בתנאי הלמידה מרחוק, ואת מתווי ההערכה השונים.

ייעדי ההוראה מרחוק במחשבת ישראל תשפ"א

בכל שנה אנו מציבים יעדים הקשורים למקורות הלימוד מעצבי הזהות של מחשבת ישראל. אתגר ההוראה מרחוק דורש מאיתנו להתייחס למטרות ותהליכים הקשורים לא רק לתכנים, הפנמתם וחיבורם ללבבות, אלא גם לכלים הייחודיים להוראה מרחוק. ברצוננו לקדם דרך ההוראה מרחוק והכלים הדיגיטליים העומדים לרשותנו, את שלוש המטרות הבאות:

- א. **פיתוח לומד עצמאי** – ההוראה מרחוק מאפשרת לנו לפתח בתלמידינו את תחושת המסוגלות להתמודד עם מקורות ראשוניים ברובם, הכתובים בשפה שהיא כמעט בגדר שפה זרה עבור חלקם. במסגרת הכיתתית המורה הוא המתווך המרכזי של המקור. איננו רוצים לבטל את תפקידו של המורה כמי שמסייע בלימוד המקורות, אך הלמידה מרחוק היא הזדמנות לפתח את **מיומנויות הלמידה העצמאית** שיסייעו לתלמיד להתמודד באופן בלתי אמצעי עם המקור. בשיעור מקוון סינכרוני, המורה יכול להיעזר בכלים השונים של הזום כמו שיתוף מסך במסמך הוורד הכולל את החלק המרכזי של המקור ובאמצעות כלי annotate בזום לבקש מהתלמידים לסמן את משפטי המפתח של המקור, את הרעיון המרכזי שבו, את השאלות שהוא מעורר אצלם כתלמידים וכו'. כמו כן ניתן לתת לתלמידים ללמוד בחברות או כיחידים בחדרי הזום או באופן לא סינכרוני, ולהציג את תוצרי הלימוד שלהם כמו עימוד המקור, סיכום בלשונם, דיון ברלוונטיות שלו וכו' בלוחות שיתופיים או במצגת שיתופית. הכנת שיעור לא מקוון על מקורות שונים ברוח חדר בריחה יכולה להיות אפשרות טובה נוספת להפגיש את התלמידים עם המקור באופן ישיר ובהתערבות מינימלית של המורה.
- ב. **למידה שיתופית** – למידה ויכולת עבודה בשיתוף, בבחינת "טובים השנים מן האחד", היא אחת המיומנויות החשובות במאה העשרים ואחת. יותר ויותר עובדים נדרשים לעבוד בצוותים מתוך שיתוף פעולה והבנה ששילוב ידים ותרומת כל אחד מהאנשים לעבודה משותפת, מניבים תוצאות טובות יותר מסך התפוקה של כל היחידים. עבודה זו דורשת כישורים חברתיים של מתן אמון, הבעת ביקורת, הקשבה, וויתור ועוד. ההוראה מרחוק מאפשרת לנו לתת יותר משימות שבהן השיתופיות היא כלי למידה מרכזי. השיתוף יכול להיעשות במטלה מקוונת סינכרונית כשכולם לומדים באותה עת בזום או בקלאסרום או מטלה שניתנת בו זמנית ללא כלי מקוון שיתופי לכל הכיתה. כלומר הכיתה עובדת בקבוצות או בזוגות באופן מקוון, המורה זמין לשאלות - ובסוף השיעור התלמידים שולחים את תוצאת העבודה השיתופית למורה בוואטסאפ/ במייל/ במצגת שיתופית וכדו'. התוצר יכול להיות סיכום קצר של הנלמד/ תשובה לשאלת יישום על

המקור (הציגו חלוקה אפשרית לקבוצות של "ג עיקרים של הרמב"ם/ הציגו את השאלות שעלו לכם מלימוד "ג עיקרים של הרמב"ם/ מבין "ג עיקרים של הרמב"ם, מהו העיקר שנראה לכם היסודי ביותר? מה העיקר שנראה לכם המאתגר ביותר ודורש לימוד והבנה? וכדו')

ג. **רלוונטיות** – אובדן המגע הישיר והמובן מאליו עם התלמידים, והמעבר להוראה מרחוק, דורש מאיתנו יותר מתמיד להציג לתלמידנו את חשיבותם של המקורות ואת הרלוונטיות שלהם לחיים בכלל ולחיייהם בפרט. משימות הלימוד הניתנות בעבודה מרחוק, ואופני ההערכה של החומר הנלמד, עשויות לסייע לקידום מטרה זו. כלומר נוכל לזהות את השאלה הרלוונטית המרכזית עליה משיב המקור ומשמעותה לחיי התלמיד, ולהציגה כפתיחה או כסיכום לשיעור. ניתן לשלוח את השאלה הזו בפורום, בוואטסאפ, או בסרטון שבו מצלם המורה שתי דקות של הצגת הדילמה וקורא לתלמידים לגבש עמדה לקראת השיעור בסגנון "הכיתה הפוכה". כפי שנציג בהמשך, ניתן להחליט שעל חלק מחומר הלימודים לא נבחן אלא ניתן משימה ברוח ההערכה החלופית. למשל: לאחר לימוד הכוזרי על יסודות האמונה היהודית בפרק השני, ניתן לבקש מהתלמידים להציג מה הקשיים של המאמין המודרני בהבנת דבריו של ריה"ל וכיצד ניתן להתמודד איתם? (תוך הפניה למקור או שניים העוסקים בכך כמו למשל הרב שרקי בספרו על הכוזרי).

התאמת המתווה לתנאי הלמידה בבית הספר

כל מורה מתמודד בבית ספרו ובכיתתו עם תנאים ייחודיים ובהתאם להם, הוא שוקד על דרכי ההוראה, בחירת פרקי הלימוד וכו'. ההוראה מרחוק מעצימה את הצורך להכיר את תנאי בית הספר והכיתה והדרכים להתמודד עימם. מהם יחסי הזמן בין ההוראה מרחוק להוראה מקרוב? האם לרשותם של התלמידים עומד מחשב זמין שמאפשר להם לבצע פעילויות לימודיות מקוונות סינכרוניות או אסינכרוניות? (נגזרות אפשריות: לתת יותר הנחיות ללמידה לא מקוונת כמו דפי עבודה ומטלות כתיבה שאינן דורשות מחשב.) כמה ניתן לבנות על אחריותם של התלמידים ללמידתם ומהם כלי הקשר, הארגון והפיקוח שיסייעו לתלמידים ויתנו למורה תמונה טובה על מצבם של התלמידים מבחינה לימודים? (לדוגמא: האם הקשר דרך שיעורי זום קבועים מעודד יותר תלמידים להיות שותפים מהקשר דרך שליחת סרטון עם הוראות ללמידה מרחוק בוואטסאפ?) האם שמירה על שגרת למידה דומה ככל האפשר ללמידה הקודמת עם מבחנים בפרקי זמן קבועים תורמת לתחושת הרצף של הלמידה אצל התלמידים ולפחות פיזור מאשר מתן הנחיות לביצועי מטלות ברוח הערכה חלופית? וכו'. מובן שכל מורה ייקח את השאלות הללו בחשבון כשהוא קובע את מתווה הלמידה המתאים לו.

מתווי למידה

ציון הבגרות ביחידת החובה של מחשבת ישראל מורכב מ30% הערכה חלופית ו70% ציון שנתי וציון בגרות. בשנת תשפ"א נותרת ההערכה החלופית בעינה. נוסף על כך, על המורה ללמד את כל המקורות כפי שהם מופיעים **במיקוד באתר מחשבת הלב**, אך 70% של הציון כבר לא כוללים את הבגרות החיצונית אלא את דרכי ההערכה שבהן בוחר המורה.

לפניכם שתי אפשרויות לעיצוב ההערכה של ה-70%.

חשוב לציין כי לבחירה בכל אחד מהמתווים השפעה על אופן הלמידה בכיתה. כך אם המורה מעוניין לחזק את יכולת התלמיד להביע דעתו האישית על המקור ובחינת הרלוונטיות שלו לחייו, כדאי לחזק את הרוח הזו ויכולת ההבעה כבר בשיעורים עצמם, למשל בכתיבת עמדת התלמידים בפורום הכיתה בסוף לימוד מקור מסוים והתייחסות מנומקת להסכמה או אי הסכמה עם דברי חבר אחר בפורום.

בתי ספר המעוניינים בדגמי הערכה שונים מדגמי ההערכה המפורטים להלן מתבקשים לפנות במייל עם הצעה מפורטת אל מפמ"ר מחשבת ישראל ולקבל את אישורו.
yohairu@education.gov.il

דגם הערכה א'

בדגם זה שני רכיבי הערכה:

1. שתי מטלות בסגנון ההערכה החלופית, המשקפות ידע, מיומנויות וערכים. מטלות אלו ניתן לפרוס לאורך השנה כולה. לדוגמא: הערכה אחת במחצית א' והערכה שניה במחצית ב'.
2. מבחן מסכם בסוף המחצית הראשונה על החומר שנלמד במחצית הראשונה בלבד

1. שתי חלופות הערכה

הציון הסופי מורכב משני אירועי הערכה מסוגים שונים ובהיקפים שונים + מבחן.

באתר מחשבת הלב מצגת המתארת באופן מפורט את אירועי ההערכה השונים עם [דוגמאות למחווים](#).

להלן הצעות אפשריות לבחירת שתי המטלות:

1. מכתב להוגה
2. ניר עמדה
3. ראיון אישי
4. דיבייט
5. חבורת לימוד
6. סיור לימודי
7. פרזנטציה

בבניית כל פריט למידה והערכה צריך לקחת בחשבון את הסעיפים הבאים:

1. **מה הוא בא להעריך?** (ידע, מיומנויות, ערכים) לדוגמא, אם המורה בחר במכתב לדמות כאירוע הערכה, הרי שעליו לזהות מה באה מטלה זו להעריך. בתחום הידע היא יכולה לבחון את היכולת של התלמיד להבין את המקור, ולהכיר את הרקע של ההוגה. בתחום המיומנויות ייתכן שנבחר בבחינת יכולת ההבעה והכתיבה האישית של התלמיד. בתחום הערכים ניתן לבחון את זיהוי הערך המרכזי שההוגה הביא לידי ביטוי במקור ואת עמדתו של התלמיד כלפי אותו ערך. כמובן שההחלטה לגבי מה בא המקור להעריך, תקבע את דרך ההנחיה לכתיבה ויצירת המחווה לפעילות.
2. **מה היקף ההערכה?** - כמה זמן מוקדש להכנת הפריט? הציפיות של המורה מהמטלה צריכות להיות ברורות גם מבחינת היקף הזמן שהוא מצפה שיושקע במטלה: שני שיעורים? ארבעה? באופן זה יוכל המורה לשלב את המטלה במערכת. למשל, הוא יוכל לקבוע שהמטלה תבוצע על חשבונם של שני שיעורים אסינכרוניים.
3. **מי מגיש את הפריט?** - אישי או שיתופי? המורה יחליט אם המטלה ניתנת לכל אחד מהתלמידים לחוד, או כעבודה בזוגות או בקבוצות, תוך שהוא לוקח בחשבון את התאמת המטלה לתלמידים. ייתכן למשל שמטלת כתיבה מתאימה יותר כמטלה אישית, ואילו יצירת טקס זיכרון בזום (כסיכום ללימוד מקורות להתמודדות עם הרע בעולם) מתאימה יותר לעבודה בקבוצה.
4. **הערכת הפריט** – מי מעריך את הפריט? המורה לבדו? הערכת עמיתים? שילוב של הערכת המורה והערכת עצמית של התלמיד? ייתכן למשל שאם נרצה לתת מטלה קבוצתית להנחיית לימוד בנושא משמעות החיים כפרוייקט הסברה לכיתות נמוכות יותר, המורים הצופים או החברים לצוות יהיו חלק מההערכה הכוללת.

2. מבחן מסכם

בסוף המחצית הראשונה יתבצע מבחן על המקורות שנלמדו. הרציונל לכתיבת מבחן זה הוא הרצון לשמור על מתח לימודי חיובי, ולגרום לתלמידים לחזור על מקורות לימוד יסודיים אלו ולהפנימם. בד בבד, אין ברצוננו להקשות על התלמידים במבחן זה ללמוד את כל החומר השנתי, כמו במבחן המסכם בדגם ב, ולכן הוא נערך בסוף המחצית הראשונה על ההספק במחצית א. (במחצית ב' תבוצע חלופת הערכה כאמור לעיל). אופי המבחן והשאלות נתונים לשיקול דעתו היצירתי של המורה. ניתן להיעזר בדגמי המבחן המוצעים להלן בדגם ב'.

את משקלו של כל אחד מאירועי ההערכה (כל אחת מהמטלות והמבחן המסכם) בעיצוב הציון הסופי, אנו מותירים בידי בית הספר על פי היקף ואופי האירוע.

דגם הערכה ב'

מבחן אחד או שניים במהלך השנה ומבחן מסכם נוסף בסוף השנה על כל חומר הלימוד הערה: בחיבור המבחן יש לשאוף שבסופו של דבר נגיע להתפלגות ציונים נורמלית. כמו כן יש להדגיש באוזני התלמידים את חשיבות טוהר הבחינות.

לרשות המורה עומדות אפשרות היבחנות שונות:

- א. מבחן בקיאות – מבחן מוגבל בזמן וללא שימוש בחומרי עזר, המתמקד בהערכת הידע הנרכש וכולל בדיקת ביצועי הבנה בסיסיים.
- ב. מבחן בעל פה מרחוק או מקרוב – מבחן מוגבל בזמן וללא שימוש בחומרי עזר, המתמקד גם בכושר הניסוח וההבעה בעל פה. המורה יכול לבחון בעל פה מתוך מאגר שאלות העומד לרשותו (באתר מוצעות [כרטיסיות עם שאלות](#) על רוב המקורות שהכינה מיכל מרמור. ניתן להעזר בהן).
- אם המבחן מתבצע באופן מקוון, ניתן להזמין כל שעה מספר תלמידים למפגש בזום ולבקש שיחכו בחדר ההמתנה ולפי הקצב להכניס כל פעם תלמיד אחר. פעולה כזו עשויה לקחת כמה שעות, אך בסופו של דבר היא חוסכת מזמן הבדיקה. נתון לשיקול דעת המורה כמה שאלות לשאול כל תלמיד ואם לתת יותר שאלות לתלמידים חלשים שיש חשש שיכשלו במבחן כזה.
- ג. מבחן עם חומר פתוח – מבחן מוגבל בזמן וגמיש בשימוש בחומרי עזר, המתמקד במיומנויות יישום כגון ניתוח והשוואה.
- ד. מבחן בית – מבחן הניתן לזמן מוגדר-ממושך יותר ולא מוגבל בשימוש בחומרי עזר, המתמקד במיומנויות יישום גבוהות, כגון חשיבה יצירתית וביקורתית. להלן [דוגמא למבחן במודל זה](#) של נורית בר יוסף.
- ה. מבחן בית שיתופי – מבחן הניתן לזמן מוגדר אך גמיש ולא מוגבל בשימוש בחומרי עזר, הניתן לקבוצת תלמידים להגשה משותפת, ומתמקד גם במיומנויות עבודת הצוות של התלמידים.
- ו. בחינה בגוגל פורמס. זהו כלי יעיל לניהול מבחן שיכול לעזור כל השנה. (הן מבחינת היכולת לבדוק באופן אוטומטי מקוון ונוחות הבדיקה והן מבחינת השילוב של סרטונים, חיסכון בניר ועוד) אך הוא עשוי לסייע לנו כעת כיוון שניתן לבנות בו כמה דגמים של מבחנים בעזרת מאגר השאלות שנכניס ולשנות את סדר השאלות כך שהסיכוי להעתקות קטן יותר. [דוגמא למבחן מסכם בסגנון זה](#)
[דוגמא למבחן מסכם לפרק הרביעי באדיבות אולפנת אוריה](#)